

dpb
.....
DIVADLO
PETRA
BEZRUČE

POZDĚ PŘÍCHOZÍ JORDAN TANNAHILL

Pubertáci
jsou tak
trochu jako
divoká zvěř.
Trvá dlouho
získat si jejich
důvěru a bojí
se vás víc než
vy jich.

POZDĚ PŘÍCHOZÍ

JORDAN
TANNAHILL

autor **jordan tannahill**
překlad **klára vajnerová**
režie **jan holec**
dramaturgie **peter galdík**
úprava **jan holec, peter galdík**
výprava **pavla kamanová**
hudba **ivan acher**
světelný design **karel šimek**

osoby a obsazení

filip **ondřej brett**
vanda **alexandra palatínusová**
tamara **markéta haroková**
viktor **lukáš melník**
patrik **hynek tajovský**

premiéra 23. května 2025
v divadle petra bezruče

jordan tannahill

Jordan Tannahill (1988) je kanadský prozaik, dramatik a filmový a divadelní režisér. Je popisován jako „enfant terrible kanadského divadla“ či „jeden z nejpозoruhodnějších kanadských umělců“. Tannahillovo dílo bylo přeloženo do dvanácti jazyků. Jeho hry, texty a inscenace byly uvedeny na scénách jako Lincoln Center (New York), Deutsches Theater (Berlín), Volkstheater (Vídeň), Canadian Stage (Toronto), Festival TransAmériques (Montreal) a na londýnském West Endu. Dvakrát získal kanadskou literární cenu generálního guvernéra za drama: v roce 2014 za hru *Age of Minority* a v roce 2018 za hry *Botticelli in the Fire* a *Sunday in Sodom*. Tannahillovy hry často zkoumají povahu víry, queer

identitu, mocenské vztahy a tělo jako politický subjekt. Napsal teoretický text o praxi současného divadla *Theatre of the Unimpressed*. V něm tvrdí, že většina mainstreamového divadla trpí „dramaturgickou nejistotou“ – vyhýbá se riskantním politickým otázkám a inovacím. Divadlo by podle autora mělo představovat alternativní budoucnost a modelovat spolupráci a komunitu. Tannahillova hra *Pozdě přichází*, která měla premiéru v Torontu v roce 2014, se dočkala mnoha inscenací po celé Kanadě i v zahraničí. Hru uvádíme v české premiéře.

co je to šikana?

Školní šikana se nejčastěji definuje jako svévolné psychologické, emoční nebo fyzické ohrožování jednoho žáka jiným žákem nebo skupinou žáků, které se odehrává ve škole, na cestě ze školy domů nebo v on-line prostoru. Může zahrnovat slovní a fyzické útoky, vydírání, vynucování nějakého prospěchu nebo vylučování ze skupiny. Také se může jednat o pomlouvání, intrikování a navádění ostatních spolužáků k tomu, aby si daného jedince nevšímali a nekamarádili se s ním. Škody způsobené šikanou jsou většinou pro nás skryté. Je to dáno tím, že všichni přímí i nepřímí účastníci z různých důvodů a pohnutek brání jejímu odhalení. Škody jsou ale velmi rozsáhlé a závažné. Zasahují nejenom všechny

protagonisty šikanování, samozřejmě nejvíc oběti, ale překračují i hranice skupiny. Drtivě dopadají na okolí – rodiče, pedagogy, vedení školy atd. Existuje mnoho případů, kdy se oběti pokusily o sebevraždu. Rovněž existují případy, kdy oběti zavraždily své učitele. Šikanující jedinci jsou častěji chlapci, děti tělesně statnější než okolí, s vyšší mírou úzkosti a nižší mírou sebeúcty. Šikana souvisí s rostoucím výskytem agresivity dětí, dospívajících a mladých dospělých lidí v průmyslově rozvinutých zemích. Jak u dětí, které šikanují, tak u dětí, které jsou obětmi šikany, se objevují deprese a sebevražedné myšlenky stejně často. Paradoxem je, že tyto myšlenky se častěji vyskytují ve

skupině šikanujících dětí, nikoli dětí šikanovaných. Lidé, kteří za výskyt šikany ve škole odpovídají, často šikanu bagatelizují nebo přímo popírají – včetně rodičů šikanujících jedinců. S šikanou se podle různých pramenů setkává, je její obětí, pachatelem nebo obojím, 5 % až 35 % školních dětí v České republice.

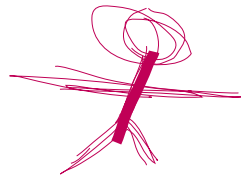

jsou agresoři nemorální lidé?

Psychologických důvodů, proč někdo šikanuje, je mnoho. Pachatelem i obětí se může stát prakticky kdokoli – a může to být i stejná osoba v různém životním období. Jen nepatrný zlomek násilníků vykazuje znaky psychicky narušeného jedince. Osobnosti agresorů ale nepochybně spojuje duchovní a mravní nezralost. U hledání příčin násilného chování lze však pozorovat souvislost s častějším výskytem citové deprivace v rodině. Původní oběti nedostatečné rodičovské empatie mohou později vyhledávat situace, kdy mohou druhým ubližovat. Tyto děti získaly

v dětství podobnou zkušenost, jakou mají oběti šikan. S útoky vůči slabším spolužákům pak získávají i zkušenost šikanujících. Vědí, jaké to je působit druhým bolest, a zároveň ze své minulosti vědí, jaké to je být tím, komu druzí ubližují. Nadřazenost, bezohlednost a opovrhování šikanovaným spolužákem může být jejich obranou před opačnými pocity – před bezmocí, přehlížením a ponížením, které teď „místo nich“ prožívá někdo jiný. Pocity viny za kruté jednání mohou být sníženy mechanismy popisovanými jako obrany ega. Často se tak děje racionalizací, která slouží

jako odůvodnění, proč si oběť zaslouží nelítostné chování. Mezi nejčastější typy agresorů patří „drsňák“ (impulzivní, se silným energetickým přetlakem, vyžaduje absolutní poslušnost), „slušňák“ (kultivovaný, narcistický, šlechetný, mučí rafinovaně bez přítomnosti svědků) a „srandista“ (dobrodružný a výmluvný, šikanuje pro pobavení sebe i ostatních).

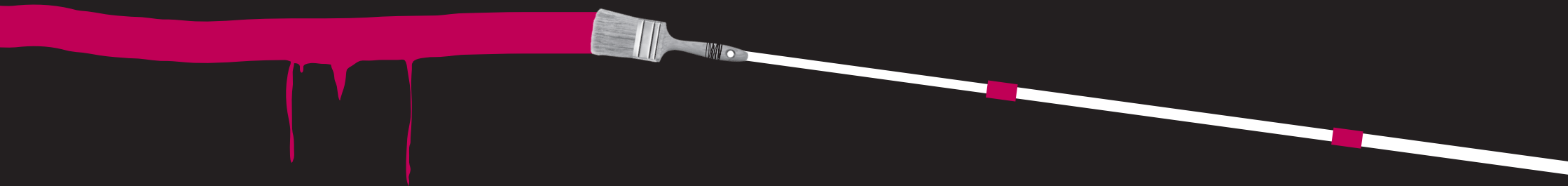

je naše dítě obětí šikany?

Šikanované děti se nacházejí v krajní nouzi. Zoufale potřebují pomoc svých rodičů. Problémem však je, že si o ni velmi často samy nedokážou říct. Nejsou toho z různých důvodů schopné, a to ani tehdy, když jsou rodinné vztahy v naprostém pořádku. Dítě má od prvopočátku strach z pomsty za „bonzování“. A později, jak se šikana postupně zdokonaluje, se dostává jakoby do transu. Nerozumí situaci, je dezorientované, prožívá pocity studu, má zábrany mluvit o svém ponižení. V rámci norem nemocné skupiny mají oběti sklon přijímat své týrání jako normální, přizpůsobit se. Často hledají také příčiny svého utrpení v sobě, ve svých chybách. Jejich sebezáchovné síly jsou paralyzovány, nebo alespoň oslabeny. Není neobvyklé, že dítě zraněné agresory se snaží oklamat rodiče všelijakými výmluvami, například, že si poranění způsobilo samo svou nešikovností. Při podezřelých okolnostech by se měli rodiče pokusit k dítěti přiblížit. Měli by vědět, že mluvit o podrobnostech svého ponižování je pro jejich syna nebo dceru velmi těžké. Měli by naslouchat, projevovat citovou podporu a brát všechno, co dítě říká, zcela vážně. Stává se, že mnoho rodičů bývá úplně zaskočeno. Často pak reagují nevhodně, tj. tvrdě, nedůvěřivě, nerozhodně či nejistě. Správný postoj je však pouze jeden – stát pevně v lásce za dítětem.

**Děkujeme, že jste nám
přišli pomoci té strašné
ráně porozumět.**

sebevražda mladých lidí

Pravděpodobně nejbolestivější je na sebevraždě ta okolnost, že je velmi obtížné jejím důvodům porozumět. Zanechává za sebou stovky otázek, ale žádné odpovědi. Odpověď může přijít jen od toho, kdo zemřel, a toho se už zeptat nelze. Můžeme si zpětně uvědomit, že dotyčný člověk byl depresivní, vztekly, nešťastný nebo vystrašený, že se cítil beznadějně, osaměle, provinile nebo prostě v koncích. Můžeme pochopit různé důvody, které jsou natolik závažné, že by se takové rozhodnutí mohlo v jejich světle zdát možné nebo snad i nevyhnutelné. Ale ať už objevíme jakoukoli příčinu, můžeme vždy najít jiného člověka, který za stejných podmínek sebevraždu nespáchal. Někdy se může

zdát, jako by sebevražda „měla svůj smysl“, například trpěla-li dotyčná osoba nevyléčitelnou chorobou. Ale co může vysvětlit sebevražednou smrt mladého člověka – dospívajícího, který má celý život před sebou?

Celkově se však mezi mladými lidmi vyskytují sebevraždy velmi zřídka; počet sebevražd stoupá s věkem. Přesto se počet sebevražd dospívajících za poslední dekády zněkolikanásobil. Vedle dospívajících, kteří sebevraždu skutečně spáchají, existuje mnoho takových, kteří o ní uvažují nebo skuteční nějakou formu pokusu o sebevraždu. Jak bychom měli těmto zneklidňujícím trendům rozumět?

Adolescenti uvažující o sebevraždě dávají najevo v daleko menší míře než dospělí, že by chtěli svůj život ukončit. Většinou považují sebevraždu za způsob, jak řešit své životní problémy. Pochopení této dynamiky dává určitou naději: když si rozrušený adolescent uvědomí, že existují jiné způsoby řešení jeho problémů, může se sebevraždy vzdát. Dlouhá léta byla sebevražda považována za něco nemyslitelného. Lidé, kteří sebevraždu spáchali, byli považováni nejprve za nemorální, později za zločince a nakonec za blázny. Nyní chápeme, že kdokoli může považovat sebevraždu za vyřešení životních problémů – i když ne každý to skutečně udělá.

spouštěcí událost

Sebevraždy dospívajících jsou často vyvolány jednou konkrétní příhodou, kterou psychologové označují jako tzv. spouštěcí událost. Může se jednat o závažnou událost, jako je úmrtí v rodině nebo rozvod rodičů, ale může jít i o docela malou a pro ostatní bezvýznamnou příhodu, jako je hádka s kamarádem. Bez ohledu na objektivní závažnost může mít pro člověka uvažujícího o sebevraždě nesmírný význam. Obecně lze říci, že sebevražda bývá vyvolána nějakou ztrátou nebo neúspěchem. Spouštěcí událost často představuje ztrátu něčeho, s čím mladý člověk spojoval všechny své naděje.

Špatná zkušenost není jen tvrdá zkouška, je to důkaz, že nikdy v životě nebude nic v pořádku. Někdy je spouštěcí moment jen poslední z řady tíživých, stresujících událostí, jako jsou třeba rozchod s přítelem, potíže ve škole, smrt příbuzného, přechod na jinou školu, změna kapesného, změna v jídle, zranění nebo nemoc atd. Sejde-li se v krátké době příliš mnoho nepříznivých událostí za sebou, naše obrana je oslabena a síly mohou být vyčerpány. V takové situaci může událost, která by se jindy zdála malicherná, způsobit velké neštěstí.

deprese a iluzivní myšlení

Spouštěcím momentem může být i hluboká deprese, která sebevražedné pocity vyvolává. To však neznamená, že by všichni sebevrahové byli depresivní nebo že by většina depresivních lidí uvažovala o sebevraždě. U některých lidí ale deprese může vyvolat sebevražedné pocity nebo sebevražedné jednání. Depresi lze velmi těžko pochopit. Snadno si ji lze splést se smutkem, zármutkem nebo s těžkou životní situací. Deprese může propuknout i bez zjevného důvodu, nebo tento důvod dostatečně neodpovídá hloubce a síle depresivního stavu. V období dospívání jsou

však takové stavy – deprese a riziko sebevraždy – daleko obtížněji rozpoznatelné, protože deprese je často obvyklou součástí dospívání. Tělesný růst, hormonální změny, nové možnosti, větší odpovědnost, tlaky a napětí spojené s oddělováním od rodiny, to vše může dohromady vytvořit vhodné podmínky pro vznik deprese. Když depresi prožívá mladý člověk, nemusí vědět, co se vlastně děje. A přestože krátká období deprese mohou být běžnou součástí dospívání, člověk, který jimi prochází, je nevnímá jako běžná ani jako přechodná. Když nevíte, že vaše deprese

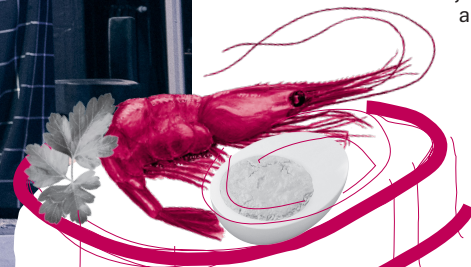

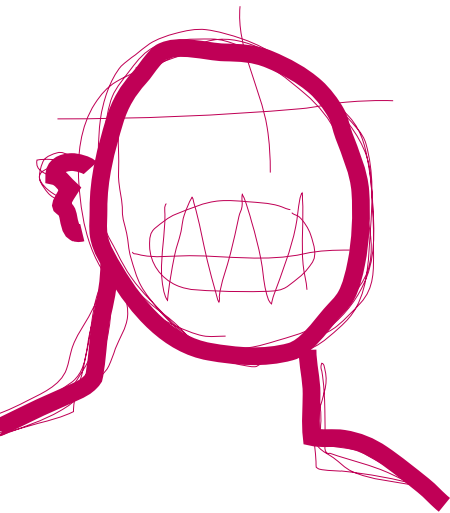
nebude trvat věčně, můžete začít zoufale hledat způsob, jak trápení ukončit. Další složkou sebevražedných myšlenek a rozhodnutí mohou být mylná přesvědčení a představy, které mohou mít mladí lidé o smrti a o tom, co sebevražda znamená. Tyto myšlenky se mohou opírat o tzv. iluzivní myšlení. Je to způsob myšlení, při kterém je skutečnost vnímána taková, jakou si ji přejeme, nikoliv taková, jaká skutečně je. Brát sebevraždu jako druh pomsty je u sebevrahů velmi rozšířené. Člověk, který uvažuje o sebevraždě, si například představuje všechny lidi, kteří se budou cítit provinile, kterým to bude líto nebo kteří se budou stydět.

tíživé tajemství

U všech sebevražed dospívajících zjišťujeme, že tyto děti mají vždy nějaké tajemství a mají strach, že se o něm někdo dozví. Taková tajemství často nějak souvisejí se sexem. Důvodem může být obrovská rozmanitost sexuálních norem a možností v naší společnosti. Co uděláte, když si většina lidí kolem vás myslí, že homosexualita je špatná, ale vy se cítíte přitahováni osobami stejného pohlaví? V důsledku množství předsudků, které se týkají homosexuality, se může člověku, kterého přitahuje stejné pohlaví, zdát, že smrt je lepší než život vydědence. Chlapci jsou vystaveni tlaku, aby se stali „opravdovými muži“, což se často chápe jako nebýt „teplouš“ nebo „buzerant“. Chlapec si může v takové situaci myslet, že rodiče budou vyvádět, že budou zklamaní, že jim tím ublíží, že se za něj budou stydět a že to nebude moci ničím napravit. Ne všichni rodiče by tak reagovali, ale vzhledem k důležitosti, kterou naše společnost sexu přičítá, a vzhledem k tajnostem, které sexualitu obklopují, se může stát, že homosexuální chlapec vnímá své tajemství jako nesnesitelné. V takové situaci se může zdát sebevražda přijatelnější než to, že se na všechno přijde.

varovné signály

Sebevražda se téměř nikdy nestane „z ničeho nic“. Ve čtyřech z pěti případů sebevražd dává člověk najevo varovné signály, které naznačují, co plánuje. Někdy jsou tyto varovné signály patrné jenom zpětně. Jindy jsou však nápadnější, protože člověk plánující sebevraždu skutečně doufá, že si někdo všimne, co se děje, a nabídne mu pomoc. Mezi varovné signály patří rozdvádání majetku („už to nebudu potřebovat“), negativní poznámky o budoucnosti („mně nemůže nikdy nic vyjít“), poznámky o budoucnosti beze mne („už se nebudeme vídat“) nebo zájem o smrt, umírání a o to, co bude po smrti. Budeme-li o sebevraždě mluvit s někým, kdo o ní uvažuje, nemůžeme situaci zhoršit. Ve skutečnosti mít možnost o tom mluvit může znamenat úlevu. Můžete říct něco jako: „Mám o tebe strach, když tě slyším takhle mluvit. Zní to, jako kdyby sis chtěl ublížit. Je to tak?“

inspice **eva tomančáková budirská** / náповěda **kristýna waloschková** / rekvizity **lenka kučerová** / garderoba **renáta pytlíková** / výroba kostýmů **marie dopitová** / vlásenky a masky **eva kubienová** / světla **tomáš lohin** / zvuk **filip bajger** / šéf výroby **karel gadula** / jevištní mistr **filip kapusta** / technika **lukáš falega, ondřej krolák, martin kukla, martin piškula, martin ševčík** / výroba scény **milan vinecký, dekorace-VIP s.r.o., opava**

program vydala divadelní společnost petra bezruče, s.r.o.

textová část programu **peter galdík** / zdroje: FRANKEL, Bernard. KRANZOVÁ Rachel. O sebevraždách. Praha: Lidové noviny, 1998. 149 s. / KOLÁŘ, Michal. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011. 332 s.

autorská práva k dramatickému textu a překladu v české republice zastupuje aura-pont s.r.o., veslařský ostrov 62, 147 00 praha 4

fotografie titulní strany **petr hrubeš** / fotografie inscenace **martin špelda** / grafický návrh plakátu a programu **jan kulich** / výtvarné dílo commit! citujeme se souhlasem autora **franka w. ockenfelsa 3**

divadlo petra bezruče provozuje divadelní společnost petra bezruče, s.r.o.

ředitel **filip krejčí** / zástupce ředitele **jiří krejčí** / umělecký šéf **jan holec** / dramaturg **peter galdík** / tajemnice **barbora mužná** / produkční zájezdů **milan zupko** / produkční propagace **anita krejčí** / pr **marcela bednaříková**

divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města ostrava a moravskoslezského kraje

OSTRAVA!!!

bezruci.cz